

núm. 22

Servei de
Responsabilitat
Professional

CONSELL DE COL·LEGIS
DE METGES DE CATALUNYA

EDITA:
Col·legi Oficial
de Metges
de Barcelona

2 Definició,
importància
i implicacions

4 Qüestions
polèmiques

6 Consells
pràctics

8 Contraportada
de professió

GENER 2007

PROFESSIÓ

Qüestions polèmiques i consells pràctics

L'atenció a persones amb trastorn mental

PRESENTACIÓ

La relació metge-pacient, ja de per si complexa, adquireix especials dificultats quan el pacient és una persona amb trastorns mentals. Aquests malalts, en algunes ocasions, arriben a adoptar conductes perjudicials i potencialment perilloses per a ells i per als qui els envolten.

Sovint, aquestes alteracions suposen un problema a l'hora de donar informació sobre l'estat de salut actual i els antecedents clínics d'interès, per rebre, assimilar o comprendre informació o per al seguiment de pautes mèdiques diagnòstiques o de tractament.

Als habituals dilemes relatius a la confidencialitat, el dret a la informació i el respecte a l'autonomia personal, comuns en qualsevol relació metge-pacient, s'afegeixen els relatius a possibles inconvenients derivats de l'accés a documentació específica del pacient (Història Clínica, Informe d'alta hospitalària, Certificats d'aptitud, etc.), a la seguretat i indemnitat personal (intents de suïcidi o suïcidis durant l'internament hospitalari), fugides de les instal·lacions, agressions a terceres persones, entre d'altres.

Moltes són també les situacions en què es pot trobar el metge que assisteix malalts amb trastorns mentals que necessiten ingrés hospitalari—urgent o ordinari—quan la persona afectada no està en condicions de decidir respecte d'això, que estan hospitalitzats i requereixen l'aplicació de mesures de contenció física o farmacològica per evitar que es perjudiquin o en perjudiquin d'altres, que abandonen tractaments necessaris o que requereixen un seguiment específic pels equips d'atenció primària i l'administració de tractaments per persones diferents del malalt, com poden ser familiars, jutges o tutors.

Conèixer quina és la conducta professional respectuosa amb els principis legals i ètics que han de regir la pràctica assistencial amb aquest tipus de malalts, en les unitats d'hospitalització psiquiàtrica o no, en els hospitals de dia, en les consultes ambulatories o en els dispositius de rehabilitació, en l'ús de la psicofarmacologia, es fa imprescindible per als professionals de la salut que es relacionen i tracten persones amb trastorns mentals per evitar incórrer en responsabilitat penal, civil, deontològica o administrativa. Per assolir aquests objectius, aquest Document analitza les situacions de risc i aconsella les pautes d'actuació professional més adients.

Consell de Col·legis de Metges de Catalunya.

Secretaria Operativa: Passeig de la Bonanova, 47. 08017 Barcelona. Telèfon: 935 678 880. Fax 935 678 885
e-mail: resp_prof@comb.es • <http://www.comb.cat/comb/publicacions/professio/home.htm>

Definició, importància i implicacions

La gran varietat i les peculiars afectacions dels trastorns mentals que poden patir les persones tenen en comú l'alteració de la capacitat de conèixer i de decidir, en més o menys grau, quantitativament i qualitativament, fet que exigeix una especial prudència en l'aplicació de l'atenció mèdica, sobretot quan aquesta comporti una limitació dels drets inherents a la personalitat o suposi un risc d'empitjorament de l'estat de salut del malalt.

La mateixa delimitació del concepte de malalt psiquiàtric presenta dificultats per la seva complexitat. Tot i això, per tal de trobar les pautes d'actuació medicolegals segures amb ells, més que una definició des del punt de vista etiològic o des de la perspectiva de ser tractat o haver de ser-ho per un metge especialista en psiquiatria, el cabdal és preveure aquesta potencial conflictivitat medicolegal en aquells malalts amb un dèficit temporal o permanent en les seves funcions intel·lectuals o volitives que limiten la seva capacitat de consentir vàlidament.

La normativa jurídica i els principis ètics actuals tenen en el consentiment del malalt el requisit que legitima l'atenció mèdica. Quan el malalt presenta un trastorn mental, probablement té afectada la capacitat per emetre un consentiment vàlid i, en conseqüència, el metge ha d'actuar sense comptar amb la voluntat del malalt.

L'atenció a malalts amb trastorns mentals no eximeix de l'obligació d'informar del metge i d'obtenir el consentiment del malalt. Caldria, això sí, modular-la i adaptar-la a les limitacions temporals o permanents i al grau d'afectació que presenti el malalt. Per això, l'obligació d'informar, tant en la forma com en el fons, suposa un risc medicolegal, objectiu per al professional sanitari que l'hauria de tenir en consideració amb la finalitat de minimitzar-lo.

És difícil determinar a qui, quanta i quan caldrà oferir i donar la informació sobre el procés assistencial, així com per obtenir la corresponent autorització per a l'aplicació de procediments mèdics. Caldrà que el metge decideixi qui haurà de donar el consentiment en absència de capacitat del malalt –llevat de si es tracta de supòsits d'urgència– o fins i tot si cal obtenir-lo del jutge en el cas de requerir-se autorització judicial per fer el tractament o l'internament, o si existís evident conflicte d'interessos.

Sovint el metge es trobarà amb situacions d'urgència (demència, deliris aguts, etc.) en les quals haurà d'actuar sense el consentiment del malalt, per ser aquest impossible d'obtenir mentre que l'estat de salut exigeix una atenció immediata.

■
L'atenció a malalts amb trastorns mentals no eximeix de l'obligació d'informar, caldria modular-la i adaptar-la a les limitacions temporals o permanents i al grau d'afectació que presenti el malalt.
■

L'atenció a persones amb trastorn mental

Un element important se centrarà a saber si el malalt està afectat per un trastorn mental de duració i d'intensitat determinada, que ja sigui de forma contínua o recurrent, és capaç de limitar la capacitat de decisió del malalt. Més que el diagnòstic (esquizofrènia, psicosi maníaco-depressiva, etc.), la pauta d'actuació per substituir legalment el requisit del consentiment de l'afectat serà valorar l'estat concret del malalt. En cas de dubte, és recomanable demanar consell /opinió/ajut a un altre company o professional sanitari.

La malaltia mental no comporta indefectiblement que puguin ser anul·lats els drets de la persona. Si el metge ha d'imposar restriccions a l'exercici d'algun dret, ha de fer-ho sobre la base d'una causa de justificació. En aquest cas, la salut del malalt o la protecció de la seva vida o la de tercers.

En conseqüència, formarà part de les obligacions del metge considerar els malalts amb trastorns mentals subjectes actius i passius de drets, i si la malaltia constitueix una circumstància modificadora de la capacitat jurídica i d'obrar del pacient.

L'eix de les situacions polèmiques o conflictives des de l'àmbit jurídic i judicial serà la procedència o no de les restriccions imposades a tot un seguit de drets fonamentals de les persones (llibertat personal i autonomia personal, integritat física o psíquica, honor, intimitat i confidencialitat, tutela efectiva de jutges i tribunals, etc.).

En relació amb l'anterior, cal preveure conflictiva l'emissió d'informes i certificats de malalts psiquiàtrics, i no és estrany per als psiquiatres que un informe rutinari i fet amb criteris purament clínics es pugui convertir en l'origen de posteriors procediments judicials –separació, custòdia de fills, incapacitació, etc.– en els quals el metge es veu immers en qualitat d'imputat, testimoni o perit. És davant aquest tipus de situacions que el metge ha de recordar els requeriments i límits legals que per a l'emissió d'aquests documents medicolegals s'estableixen en el núm. 12 d'aquest mateix col·leccionable (Professió núm. 12 “Informes i Certificats”. SIC núm. 98) així com l'apuntat en el *Quaderns de la bona praxi* núm. 6 que versa sobre els “Informes i certificats sobre el malalt mental”.

Enumerar tots els supòsits pràctics on es puguin plantejar conflictes en l'actuació professional del metge que tracta un malalt amb trastorn mental que comporta disminució de la seva capacitat per atorgar un consentiment vàlid, podria convertir-se en una llista interminable de problemes puntuals. Per tot això, a l'apartat següent s'han seleccionat els principals problemes respecte d'això d'acord amb els criteris de freqüència i transcendència.

davant la petició de la seva història clínica d'un malalt amb trastorn mental, l'hi hem de donar?

Depèn. Si el coneixement de la informació el perjudica a ell o a tercers, no.

La Llei 21/2000, d'informació concernent a la salut i a l'autonomia del pacient i la documentació clínica, dóna dret als pacients a sol·licitar i obtenir còpia de la seva història clínica. Tanmateix, també determina:

- que l'accés no pot suposar un perjudici del dret de tercers persones a la confidencialitat de les seves dades;
- que serà el criteri del metge el que determinarà el gruix d'informació a donar al pacient en cas de manca de capacitat psíquica d'aquest per entendre allò que se li explica;
- la possibilitat d'oposició del professional al dret d'accés del pacient a aquelles anotacions subjectives contingudes a la història clínica.

En el cas de pacients afectats per trastorn mental, caldrà tenir en compte a l'hora de decidir sobre una petició d'obtenir còpia de la història clínica:

1. La facultat del metge per silenciar aquella informació que al seu criteri pugui ser nociva per al pacient.
2. La possibilitat de sostroure del coneixement del pacient aquelles anotacions de caràcter subjectiu.
3. El dret a la confidencialitat de tercers persones, com familiars i persones properes al malalt.

què es pot fer quan un pacient rebutja l'atenció o tractament que necessita?

En primer lloc, analitzar la capacitat del pacient i el seu estat de consciència per decidir.

Quan el trastorn li impedeixi decidir i la decisió clinicoterapèutica és de caràcter urgent, caldrà recórrer a una tercera persona (representant legal, tutor o jutge).

Si el trastorn mental que pateix la persona és perillós per a ella mateixa (suïcides o persones greument incapacitades, p. ex.) o per als altres, la llei preveu que s'ingressi el pacient per rebre el tractament que sigui necessari, fins i tot en contra de la seva voluntat.

Essent que l'ingrés involuntari restringeix la llibertat del pacient, l'ingrés ha d'estar autoritzat per una decisió judicial «ad hoc». L'ingrés no pot ser indefinit però, havent de ser plausibles els beneficis del tractament al qual se sotmet el pacient en un període de temps definit. El pacient té el dret a recórrer en qualsevol cas la decisió judicial que autoritzi l'ingrés.

En alguns casos, els familiars o la mateixa Administració podran iniciar els tràmits d'incapacitació i de tutela en el cas de preveure la incidència d'una malaltia de caràcter psiquiàtric que limiti de manera permanent i anul·li la capacitat d'obrar total o parcial de la persona.

és suficient l'autorització dels pares per practicar una esterilització a un/una pacient amb trastorn mental?

No. És necessària l'autorització judicial per procedir a esterilitzar una persona, declarada incapaç per sentència ferma o no.

S'ha de seguir el procediment judicial que es tramita per les normes del Procediment de Menor Quantia o bé per les normes de la Jurisdicció Voluntària. El representant de l'incapaç ha de sol·licitar l'autorització, acompanyant un informe mèdic d'un ginecòleg i d'un psiquiatre que donin suport a la indicació clínica d'esterilització en benefici de l'incapaç.

Si la persona a qui es pretén esterilitzar no està declarada judicialment incapaç malgrat que objectivament hi hagi criteris d'incapacitació, cal sol·licitar la incapacitació judicial i aprofitar aquest procediment judicial per interessar, simultàniament, l'autorització per a l'esterilització. En aquest cas, també es requereixen els informes mèdics abans esmentats.

En definitiva, no és en cap cas suficient el consentiment lliurat pels pares de la persona a esterilitzar, tutor o representant. Aquestes persones al que tenen dret és a instar (iniciar) el procediment judicial per obtenir la resolució judicial d'incapacitació. Tampoc no ho serà el consentiment lliurat per la persona objectivament incapaç, malgrat que no hagi estat declarada incapaç judicialment.

podem informar persones diferents al malalt?

Depèn. Com a principi general, només el mateix pacient té dret a la informació sobre la seva malaltia. Així mateix, el dret a la intimitat i el seu correlatiu a la confidencialitat té una especial transcendència en el malalt amb trastorn mental, pel fet que si altres persones disposen de la informació, el poden perjudicar, el poden estigmatitzar i marginar.

Per això, només s'ha de donar la informació al mateix pacient, llevat que aquest permeti expressament o tàcitament compartir la informació amb persones del seu entorn familiar (supòsits en que la parella o fill/s acompanyen el malalt, p. ex).

No obstant l'anterior, en cas que el malalt amb trastorn mental estigui incapacitat, sí que s'informarà el tutor o el representant legal. Si es tracta d'un menor immadur, els pares. I quan sigui imprescindible la col·laboració dels familiars per aconseguir la protecció clínica del pacient o el benestar familiar, a la família. En aquests casos, la informació caldrà limitar-la a la justa mesura, sempre tenint en compte que l'objectiu de fer partícips aquestes terceres persones, és el benefici del pacient.

És important també tenir en compte que en funció de les característiques del trastorn mental, si el metge considera que la informació pot produir algun mal psicològic greu al malalt, pot diferir la comunicació d'informació o donar la informació només parcialment.

Model de Certificat o Informe per a sol·licitud d'ingrés voluntari

Jo, sotasignat, Dr. ....
certifico haver examinat el/la Sr./Sra. ....
..... nascut/da en data
....., amb domicili a .....
..... i sota la tutela judicial (si escau) del/la Sr./Sra.
....., i haver constatat que
presenta:

DIAGNÒSTIC I TRACTAMENT

CURES QUE PRECISA

OBSERVACIONS

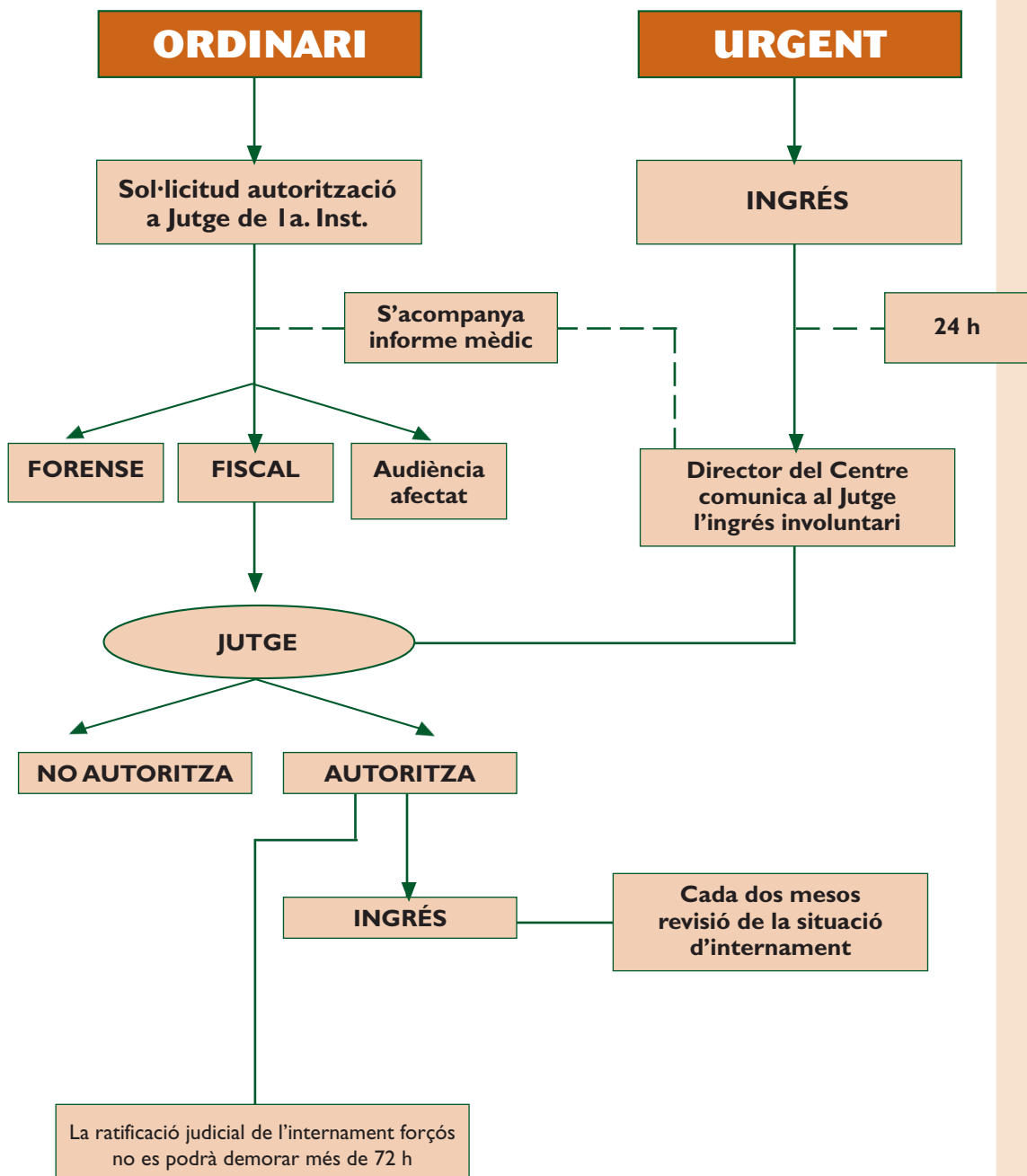

Certifico en base als articles 219 i 255 del Codi de Família, l'article 211 del Codi Civil, i l'article 763 de la Llei d'Enjudiciament Civil, que els trastorns presentats pel pacient fan impossible el seu consentiment per a l'hospitalització i que el seu estat imposa un tractament i unes mesures de vigilància en el Centre Hospitalari.

Signatura:

Data:

Ingrés involuntari/internament forçós

la contra portada de professió

NÚMEROS JA PUBLICATS:

1. Document del Consentiment Informat. 2. Assistència a menors. Adolescents i maltractaments. 3. La informatització de les dades personals, administratives i mèdiques. 4. Risc de l'efecte 2000 en l'àmbit sanitari. 5. El treball en equip. Responsabilitats. 6. La recepta mèdica. 7. Les relacions amb els Tribunals de Justícia. 8. Fer de metge a l'hospital. Àrea d'urgències. 9. Fer de metge a l'hospital. Serveis Centrals. 10. Fer de metge quan el pacient és metge o familiar de metge. 11. Sobre l'activitat pericial. 12. Informes i certificats. 13. Guies de pràctica clínica. 14. Fer de metge a l'hospital. Àrea Quirúrgica i Crítics. 15. Fer de metge a l'hospital: Hospitalització i Farmàcia. 16. Reaccions adverses a medicaments. 17. Transport sanitari. 18. Les noves tecnologies en la medicina. El correu electrònic. 19. Les noves tecnologies en la medicina. Els webs de contingut sanitari. 20. Metges i conducció. 21. Els metges i la incapacitat temporal.

PRÒXIMES QÜESTIONS QUE TRACTAREM:

**Altes hospitalàries.
Forçoses i voluntàries**

**Fer de metge a l'hospital:
Consultes externes**

**Atenció Primària
i Hospitals: cooperació**

NOTA: Ordre de publicació per determinar

L'ESPAI DEL PROFESSIONAL

La Junta de Govern del COMB, COMT, COMLL, COMG us demanen la vostra col·laboració en la proposta dels temes que voldríeu que fossin tractats en pròxims números de PROFESSIÓ.

Ompliu les referències següents amb les vostres dades.

NOM:

COGNOM:

NÚM. COL·LEGIAT:

COL·LEGI DE:

(MAJÚSCULES)

Temes proposats:

1:

(MAJÚSCULES)

2:

(MAJÚSCULES)

3:

(MAJÚSCULES)

Envieu una còpia d'aquest formulari a: Consell de Col·legis de Metges de Catalunya. Secretaria operativa: Passeig de la Bonanova, 47. 08017 Barcelona. També podeu fer-nos arribar les vostres propostes per e-mail: resp_prof@comb.es, per fax al 935 678 885 o bé per telèfon al 935 678 880.

TOTS ELS SERVEIS D'ASSEGURANCES

PER COBRIR ELS RISCOS:

- Personals
- Professionals
- Econòmics i patrimonials dels metges

... amb els avantatges de:

